

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра геології
Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
науково-педагогічної роботи

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Геоморфологія з основами загальної геології
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший бакалаврський
галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»
(шифр і назва)
спеціальність 014.07. Середня освіта (Географія)
(шифр і назва)
освітня програма «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота»,
«Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет геології, географії, рекреації і туризму

2020/ 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

“31” серпня 2020 року, протокол №14

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: професор кафедри фізичної географії та картографії, к. геогр. наук Жемеров Олександр Олегович, старший викладач кафедри геології Колосова Ірина Валеріївна.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “31” серпня 2020 року № 14

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____
(підпис)

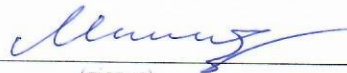
Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри геології

Протокол від “25” серпня 2020 року № 7

Завідувач кафедри геології

_____
(підпис)

Андрій МАТВОС
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено у новій редакції науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “31” серпня 2020 року № 13

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____
(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Геоморфологія з основами геології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня) спеціальності 014.07. Середня освіта (Географія) освітньої програми «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота», «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є знайомство з особливостями геологічної будови, тектонічної структури та рельєфу Землі для розуміння причин їх впливу на екологічний стан навколишнього середовища, а також сприяє отриманню знань щодо еколого-геологічних умов середовища життєдіяльності, розвиненню самостійного мислення у відповідних питаннях та здібностей до формування суспільно-корисного світогляду у цій галузі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основні завдання вивчення дисципліни полягають у розгляді всіх рельєфотворних процесів зовнішньої та внутрішньої динаміки, а також сучасних свідчень про геоморфологічну будову Землі, морфолітогенетичні процеси та речовинно-генетичні характеристики сучасних відкладів.

1.3. Кількість кредитів 4 (на з/в – 4)

1.4. Загальна кількість годин 120 (на з/в – 120)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	3й
Семестр	
3-й	7-8 й
Лекції	
32год.	8год.
Практичні заняття	
32 год.	8год.
Самостійна робота	
56 год.	104год.

1.6. Заплановані результати навчання

- В результаті вивчення даного курсу студент повинен володіти теоретичним матеріалом в обсязі всього курсу „Геоморфологія з основами загальної геології”, що передбачений навчальною програмою дисципліни;
- оволодіти окремими методами дослідження рельєфу та відкладів гірських порід;
- орієнтуватися в геологічній термінології і геостратиграфічній шкалі відносного віку Землі;
- визначати типи і назву гірських порід та причину їх утворення;
- будувати розрізи порід за допомогою уніфікованих умовних позначень;
- володіти навичками по використанню даних зі супутника для аналізу рельєфу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до курсу

Тема 1. Геологія як наука. Розділи та напрями геологічних знань

Тема 2. Геологічний вік. Палеонтологія і геохронологія

Тема 3. Тектончні рухи. Магматизм. Вулканізм. Інтрузивні і ефузивні гірські породи.

Тема 4. Екзогенні процеси. Вивітрювання. Осадкові гірські породи.

Тема 5. Генетичні типи сучасних відкладів.

Розділ 2. Загальні питання геоморфології. Ендогенні та екзогенні процеси і їх роль у формуванні рельєфу

Тема 6. Зв'язки геоморфології з фізичною географією та геологією. Агенти рельєфоутворення. Генезис рельєфу. Генетичні типи відкладів. Морфологія. Вік рельєфу. Денудаційний і акумулятивний рельєф.

Тема 7. Рельєф ендогенного походження. Тектоніка літосферних плит. Будова земної кори та планетарні форми рельєфу. Тектонічні рухи і рельєф Неотектонічні рухи. Зв'язок рельєфу із структурами земної кори. Магматизм, інтрузивний магматизм і вулканізм. Типи вулканів. Землетруси. Будова земної кори і планетарні форми рельєфу. Тема 8..

Тема 9. Рельєф материків. Рівнини і гори платформ суші. Особливості рельєфу давніх і молодих платформ суші. Рельєф рухомих поясів материків. Рельєф підводних окраїн материків. Рельєф шельфу, материкового схилу, материкового підніжжя. Бордерленд. Мікроконтиненти. Окраїнні морські угловини, острівні дуги, глибоководні жолоби. Рельєф ложа океану і серединно-океанічних хребтів.

Тема 10. Чинники екзогенного рельєфоутворення. Вивітрювання. Роль вивітрювання у формуванні рельєфу. Гравітаційний рельєф. Колювій. Делювіальний рельєф. Делювій. Флювіальний рельєф. Русловий стік. Тимчасовий стік. Яри, балки. Пролувій. Річки. Будова річкових долин. Алювій. Карст. Особливості поверхневого та підземного карсту. Суфозія. Кріогенний рельєф. Гляціальний рельєф. Льодовики материкові та гірські. Давні материкові зледеніння. Еоловий рельєф. Особливості еолових форм рельєфу. Рельєф озер та боліт. Біогенний рельєф. Рельєф узбережжя, дна морів та океанів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Вступ до курсу												
Разом за розділом 1	60	16	16			26						
Розділ 2. Органічний світ минулого												
Разом за розділом 2	60	16	16			30						
Усього годин	120	32	32			56						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	
1	Вивчення ер та періодів геохронологічної шкали	4	1
2	Визначення типів магматичних та метаморфічних гірських порід	4	1
3	Вивчення та визначення осадових гірських порід та причин їх утворення	4	1
4	Побудова стратиграфічної колонки за допомогою уніфікованих умовних позначень	4	1
5	Дослідити зв'язок рельєфу із структурами земної кори	4	1
6	Знати рельєф озер, боліт	4	1
7	Вивчити рельєф убережжя, дна океанів та морів	4	1
8	Вивчити антропогенний рельєф та антропогенні відклади	4	1
	Разом	32	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Вивчити геологічну історію території України. Розглянути геологічну та тектонічну карту України. Дослідити в які періоди відбувались утворення тектонічних структур на території України. Проаналізувати зв'язок корисних копалин з тектонічними структурами	10
2	Опрацювати класифікацію магматичних гірських порід, розглянути їх структури і текстури. Розглянути основні вулканічні пояси та типи вивержень. Навести приклади.	5
3	Підготувати доповідь на тему «Основні положення та закони палеонтології»	10
4	Вивити палеонтологічний метод, закон незворотності еволюції	5
5	Вивити класифікацію і систематику, правила палеонтологічної номенклатури.	7
6	Дослідити основні етапи розвитку життя на Землі.	5
	Разом	56

6. Індивідуальні завдання не передбачене навчальним планом

7. Методи контролю

Методи контролю здійснюються шляхом перевірки виконаних лабораторних завдань, а також перевірка самостійної роботи студентів за допомогою поточної контрольної роботи.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання		Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2		
30	30	40	100

Критерії оцінювання

Підсумкова оцінка для денної форми навчання містить 1 контрольну роботу (20 балів), виконання практичних робіт (40 балів) та екзамен (40 балів). До екзамену студент

допускається в разі вдалого складання контрольної роботи та наявності практичних робіт.

При постійному відвідуванні та активній роботі в аудиторії студент може отримати до 5 заохочувальних балів до підсумкової оцінки.

Мінімальна сума балів для зарахування теми складає 50 % від вказаної у таблиці. До підсумкового контролю допускається студент, який виконав всі практичні роботи та за результатами поточного контролю отримав не менше 50 % від максимально можливої кількості балів.

100% (максимальний бал) – студент дає чіткі, повні та розгорнуті правильні відповіді на «відкриті» питання / практична робота виконана своєчасно та в повному обсязі

75% - студент дає скорочену, але вірну відповідь / виконує практичну роботу пізніше встановленого часу.

50% - відповідь студента логічно обгрунтована, але вірна наполовину (якщо це допустимо в контексті відповіді).

25% - скорочені тези відповіді наведені з помилками.

0% - відсутність відповіді або повна невідповідність до суті питання / відсутність виконання практичної роботи

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Короновский Н.В. Общая геология – М.: Изд-во МГУ, 2002. – 448 с
2. Шевчук В.В., Іванік О.М., Крочак М.Д., Менасова А.Ш. Загальна геологія. Практикум. – К.:ВПЦ „Київський університет”, 2005. – 136 с
3. Михайлова И.А., Бондаренко О.Б. Палеонтология. Ч. I. М: Изд-во МГУ. 1997
4. Паранько І.С., Сіворонов А.О., Євтехов В.Д. Загальна геологія. – Кривий Ріг: Мінерал, 2003. – 464.
5. Якушова А.Ф. Геология с элементами геоморфологии. Учебник. М.: Изд-во МГУ. 1983 .
6. Свинко Й.М., Сивий М.Я. Геологія. Підручник. — К.: Либідь, 2003. — 480 с.
7. Панов Д.Г.Общая геоморфология.- М.: Высш.шк, 1966. - 427с
8. Пиотровский В. В. Геоморфология с основами геологии. - М.: Недра, 1977, - 224с
9. Щукин И.С. Общая геоморфология: В 3 т. - М.: Изд-во Моск. ун-та; Т.1, 1960. - 615с.; Т.2, 1984. - 564с.; Т.3, 1974. - 382с
10. Живаго Н.В., Пиотровский В.В. Геоморфология с основами геологии.- М.: Недра, 1971. - 288с.
11. Кизевальтер Д.С. и др. Геоморфология и четвертичная геология. Геоморфология и генетические типы отложений.- М.: Недра, 1981.-275с

12. Леонтьев О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология.- М.: Высш.шк., 1979. - 287с.

7

Додаткова література

1. Михайлова И.А., Бондаренко О.Б., Обручева О.П. Общая палеонтология. М: Изд-во МГУ. 1989
2. Атлас руководящих форм ископаемых фаун СССР. т.1-12, М-Л.,: Госгеолтехиздат. 1939-1949
3. Бондаренко О.Б., Михайлова И.А. Методическое пособие по изучению ископаемых беспозвоночных. М.: Недра. 1986
4. Кравцов А.Г., Полярная Ж.А. Палеоботаника. С.-Птб.: Изд-во С.-Птб. горн. ун-та. 1995
5. Международный кодекс зоологической номенклатуры. Л.: Наука. 1988
6. Мейн С.В. Основы палеоботаники. М.: Недра. 1987
7. Наставления по сбору и изучению ископаемых органических остатков. т. 1-11, М.: АН СССР. 1953-1963
8. Основы палеонтологии. Справочник для палеонтологов и геологов. т.1-15, М.: Изд-во АН СССР. 1958-1964

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <https://www.geokniga.org>
2. <https://www.nature.com/subjects/geomorphology>
3. <http://www.sci-news.com/news/paleontology>
4. <https://www.nationalgeographic.org//>
5. <http://jurassic.ru/>